

ХАЛЪМГ ҮНН

Советск Союзин Коммунистическ партин Халъмг танъгчин болн Элст балгсна комитетсин, куч-көлсчирин депутатрин Танъгчин болн балгсна Советсин газет

№ 32 (2865)

1957 дж. июнин 14

Үннь 20 деншг

Партийн организацсин дääч төрмүд

Мана орн-нутгт туурген, куч-тá ик нертá кергүд, күцáгдд-áнá. Алдр Октябрск социалистическ революциин 40-ч ббниг эн джил бидн темдгдджáнáвдн. Коммунистическ партин болн Советск правительствин дууд-врин хáрүд, мах, үс, тос, ноос болн селáнá эдл-ахугъас гаргъ-гддг нань чигн олн зүсн шим-шүүсиг элвгджүлдж, икдүлхин тблá кегддäх цуг олн-áмтнá шуултта ноолдан болдж йовна. Цуг эн тоот төрмүдиг үзмд-тáгъáр, сáанáр, олд ханлтта-болдгар күцáхин тблá делгү ик дбрлдán болджана. Мана танъгч Карачаево-Черкесск областлá дбрлджáнá.

Парти болн Правительствин килмджэр омг авчхасн мана Халъмг танъгчин куч-көлсчир, эн дбрлдэнд шуингъа кевáр орлцхадж, эврáннь нерáн гу-седклтáгъáр, танъгчиннь эдл-ахуг, культуриг цааранднь улм ббдлүлхин тблá ноолдджана.

„Халъмг танъгчд дбнь-нбкд болхин тускар“ болн „Халъмг келн áмтнд бгчáх льготин тускар“ гаргъгдсн, РСФСР-н Министрмүдин Советин тогтавр-мудиг, халъмг келн áмтнд үз-үлджáх, Парти болн Прави-тельствин килмджин учр гидж тоолх збвтáвдн.

Тер тблáд, эн тогтаврмудиг сáанáр, арднь орлж күцáлгън, тогтаврмудт заагдсн, келгдсн тоотиг шинъгáдж, күмн кевáр эллгън—Парти болн Прави-тельствин килмджд, үнн седк-лин сáн хáру бглгън болдж тоолгдхмн.

Урдаснь тоолад, диг-дара-гъинь олчксн планар болхла, эн джил нáамн минъгън халъмг брк-бул нүүджд ирцхáхмн. Июнь-июль сармудт эн нүү-үлж ирдán тбгсáгдх учрта. 1957-1958 джилмүдин эргд Халъмг танъгчин олн-áмтнá то деер зун минъгън күн нем-гдхмн. Тнигхлá, кех кбдлмшин агъуень ямаран болдж тусджа-хинь тоолдж медх кергтá.

Нүүджд ирджáх халъмг улсин брк-булмүдиг тохнáта-гъар, эвинь олдж диглгън, теднд бáах газринь, кех кбд-лмшинь тургáр олгън, тедниг медицинск болн культурн хал-хар гундл угагъар тетглгън, цáалгъврин кбдлмш келгън, арднь орлж, кинмджтáгъáр бичкн күүкдиннь тоогъинь авч, тедниг кен-негинь дутал уга школду орулдж авлгън—эн тоот төрмүдиг, энунлá холвлдата бáах нань чигн эрк биш кегдх збвтá кбдлмшиг кедж-күцáл-гън—партийн болн советск организацсин гараснь хббгъш-го кбдлмшинь болдж тусджана.

Эн кбдлмшиг күцáлгънá даа-врнь ягъдж кегдлж йовхинь тасрхан угагъар шүүджд хáл-áлгън, КПСС-н Элст балгсна болн районн комитетсин негд-гч сеглáтрмүдас, куч-көлсчирин депутатрин Элст балг-сна Советин болн районн кү-цáгч комитетсин ахлачирас,

түрүн болдж шишлнь эднэс некгдхмн.

Эврáннь төресн газрун нүүджд хáрдж ирджáх хал-ым гудиг тосаг, тедниг эвинь олдж, тоолдж, диглдж, цаглань бáах газринь, кех кбдлмшинь олгън—амр кбдлмш биш. Тниминь ода кен болвчн меджáнá. Кесг дуту-дунд йовдлмуд, бблх-гундх самчн харгъхнь ил. Болв партин болн советск организац, түүнá гардачирнь эн кбдлмшиг гартан авад, арднь орад кбдл-цхáхлá, тер тоотнь багъ болх збвтá.

Гермүд тосхлгън, эн тосхл-тд кергтá тосхлтин материал-муд белджд элвджүллгън, бий-дán гермүд бáрджáцхáх улст дбнь-нбкд болгън—эн тоот онд ик кинмджд, оныгт бáах зб-втá төрмүд.

Халъмг улсин брк-булмүд бийдán гермүд бáрджд автха гигъáд, селáнá эдл-ахун бан-кин халхар федерацин прави-тельств гаргъдж бгсн 30 сай арслньга ссуд бáанá. Хурагджд бел кегдлг кесг стандартн гер-мүд, кесг олн тоота тосхл-тин материалмуд, тосхлтд кер-гтá нань чигн кесг тним ма-териалмуд государств гаргъдж бгсн, ода тер тоотас кесгнь ирчкв.

Болв тосхлт делгрүллгън, тер ссудиг олзлжд эдлгън йир хашньгар, ик оцл кевáр кегджд йовна. Тер тосхлт дел-грүллгънд бггдсн ссуд ягъдж, ямаран кевáр олзлгдджáхинь авад хáлáхлá, июнь сарин экл-цд бáасн тоогъар болхла, зуг ганцхн сай тáвн хойр ми-ньгън арслнь олзлгджд. Тос-хлтин кергт гаргъгджд бггдсн ссудиг, үлгүринь келхд, Яшал-тинск, Черноземельск болн Приозерн райод ода чигн ол-злад уга.

„Халъмг танъгчд дбнь-нб-кд болхин тускар“, „Халъмг келн áмтнд бгчáх льготин тускар“ гаргъгдсн РСФСР-н Министр-мүдин Советин тогтаврмудиг сáанáр күцáхин тблá райод хоор-нд социалистическ дбрлдá бү-рдáхмн гидж КПСС-н Халъмг танъгчин комитет болн куч-көлсчирин депутатрин танъг-чин Советин күцáгч комитет одахн шиидцхáв.

КПСС-н Халъмг танъгчин комитетин болн кбч-көлсчирин депутатрин танъгчин Советин күцáгч комитетин нерн деерáс, социалистическ дбрлд-áнд диилвр бáрсн болгънднь бггдáд, ламджд йовад йовдг Улан туг болн мбньгнá мбрá батргдсн бáанá.

Эн делгрдж йовх социали-стическ дбрлдэнд диилвр бáр-хин тблá ноолдлгън, диилвр бáрцхáсн улст дамдждджд бггдг Улан тугиг эврáгъáн кедж авхин тблá зүтлгън, цуг партин болн советск ор-ганизацсин эврá нерáн дууду-лхин тблá кеджáцхáх ноолд-ань болдж гарчана.

Хáру ирджáх халъмг брк-булмүдт килмджáн болн оныган бгхмн

Куч-көлсчирин депутатрин танъгчин хойрдгч сессий

Одахн, куч-көлсчирин депу-татрин танъгчин Советин хойрдгч сессий болв. Сессийг куч-көлсчирин депутатрин Советин күцáгч комитетин ах-лач Д. Б. Утнасунов секв.

Сессийн ахлач депутат Н. И. Жезлов шиидгв. Сес-сийн сеглáтр депутат Л. К. Очирова шиидгв.

Сессийн хáлáврт гурвн төр тавгдв:

1. „Халъмг танъгчд дбнь-нбкд болхин тускар“ болн „Халъмг танъгчд хáру ир-цхáджáх колхозникүдт, кбдл-мшчирт, үүлд церглáчирт льгот бглгънá болн дбнь-нбкд боллгъна тускар“ гаргъсн РСФСР-н Министрмүдин Советин тогтаврмуд ягъдж күцá-гджд йовхин тускар.

2. Танъгчин 1957 джилá бюджет батлхин тускар.

3. Бүрдáлгъни төрмүд.

Түрүн төрáр куч-көлсчирин депутатрин танъгчин Советин күцáгч комитетин ахлач депутат Д. Б. Утнасунов док-лад кев.

Правительствин шиидврлá ирлцнъгъу—нáамн минъгън халъмг брк-бул хáру нүүл-гъджд авч ирх зура июнь-июль сармудт дуусгдх збвтá гидж докладчик келв. 1957-1958 джилмүдт Халъмг танъгчин áмнá тонь зун минъгън күн икдхмн. Тер тблáд халъмг брк-булмүдт кбдлмш олдж бглгън, тедниг бáах герáр, тетглгън, эмчин болн культу-рн халхар теднд тусан күргл-гън, теднá бичгдүдиг школду орулдж авлгън—советск орган-син эрки төрнь болджана.

Хáру нүүлж ирджáх халъ-мгудиг бáах герáр тетгхин эрkd федерацин правительств сельхозбанкар дамдждлж 30 сай арслньга удад болзта ссуд бгчáнá, цуглулдж бáрдг бел кечксн гермүд болн тосхлтин ик олн материалмуд бгчáнá. Болв июнь сарин эклц күртл зуг негхн сай зун тáвн хойр минъгън арслньга ссуд гермүд бáрх улст бггджд. Яшалтинск, Черноземельск болн Приозерн райодар гермүд бáрх ссуд олзлгдджджáх.

Гермүд тосхлгъна кбдлмш бáарн газрин тосхлтин матери-алмуд кедж гаргългъна залгъ-лдата. Приютненск райод эн кбдлмш ода чигн эклгдáд уга. Балгсна, Сталинá нертá кол-хозд кбдлджáх нáамн брк-бул, гер бáрх ссуд авхар эрлгъ орулдж бгчáв, болв селáнá эдл-ахун артелин правленьд эн эрлгъс ода күртл тавгджд хáлáгдáд уга. Колхозд тосхл-тин бригад бурдáгдáд уга, ша-врар кирпич кегдджджáхш.

3220 квадратн метр агъута, áмтн бáадг стандартн гермүд болн 3636 квадратн метр агъу-та тосхлтин детальмуд танъ-гчд авч иргдх зурагъар хá-лáгдсн. Ода Дивн станц

Башкирск Автономн Советск Со-циалистическ Республикиг Ленинá орденáр ачлхин тускар

СССР-н Деед Советин Президиумин Указ

Башкир эврá сáн-дурарн Российлá негдáд 400 джил болсиг темдгджд, промышленность, селáнá эдл-аху болн эрдм-медрл делгрүллгънд башкирин олн áмтн ик диил-врмүд бáрсн тблáднь Башкирск Автономн Советск Со-циалистическ Республикиг Ленинá орденáр ачлхмн.

СССР-н Деед Советин Президиумин ахлач К. ВОРОШИЛОВ. СССР-н Деед Советин Президиумин сеглáтр М. ГЕОРГАДЗЕ. Москва, Кремль. 1957 джилин июнин 13.

деер стандартн гермүдин де-тальмуд икáрирсн, хуралгъата кевтнá. Терүг тургáр зббджд авч ирджд, бáрх газртнь тáвх кергтá.

Халъмг танъгчин куч-көлс-чир, партин болн правитель-ствин килмджин хáрүд, Халъ-мг танъгчин эдл-ахун кбтл-врч болгч малин то бсгхиг тетгх эрки төриг күцáхин тб-лá уял икáр гүджд кбдл-цхáх. КПСС-н XX-ч съездин тууджлгч шиидврмүдиг күцá-хмн гидж үр Утнасунов иткү-лдж келв.

Докладар түрүн болдж де-путат М. И. Кольцов үг келв. Западн района „Южный“ гидг совхозин áмтс ббрхн цагин эрг-цд хойр холвджд бсхмн гидж эн зáньгль. Сургъулин наста багъ-чудин то збвáр икáр бсджáнá. Зүгáр, школ тосхлгъна төр ода күртл хагългдáд уга. Үр

Кольцов эврáннь сунъгачирин даалгъврар, школ тосхлгъиг тургдүлх кергтá гидж төр тавджáнá.

Халъмг брк-булмүдт кбдл-мш олдж бгх, теднд гермүд бáрджд бгх кбдлмшлá залгъл-дата кесг эрки чинртá төрмүд куч-көлсчирин депутатрин Приютненск района Советин күцáгч комитетин ахлач үр А. К. Убушиев босджд келн угдán келв. Района колхозму-дар болн совхозмудар 456 брк-бул нүүгъáд күрч ирв. Гермүд бáрхд государств кесг матери-алмуд гаргъж бгв, болв зáрм газрмудар эн материалмудиг хаджгърар олзлцхадг йовдл бáанá. Кировин нертá колхозин ахлач үр Чудиков, гермүд тосхлгънд ирсн 500 кубометр модиг талдан кергт гаргъчкджд. Күн бáах гермүд тосхлгънд гаргъгдсн ссудин мбньгиг Приютненск, Ново-Маньческ МТС-н болн малин хот гаргъ-лгъна совхозин гардачир олз-лдж бáахш гидж тедниг үр Убушиев шооджд келв. Танъ-гчин потребсоюз гүүлгáнá кбдлмшáн селáндикáр ясулх, áмтнд бдр болгън кергтá эд-тавр, нег үлү орндгуд, аагъ-сав болн нань чигн тоотиг таслвр угагъар гүүлгдг болх збвтá.

Телефона болн радиостан-ционн сеть танъгчд ягъджд бсхин тускар танъгчин свя-зин Управленá начальникин уулинь дааджáх үр Волицев келв.

Сарпинск района „Гигант“ колхозин ахлач үр Жуковин келсн үг депутатигт ик тааста болдж соньсгдв. Нүүджд ир-цхáджд, эн колхозд орчхасн халъ-мг улсин брк-булмүдт ямаран дбнь-нбкд күргджд бáахинь тер келв. Күн бáах кесг олн гермүд колхозд тосхлгдáд ду-усгдчкв, шинэ тосхлгджд чигн бáанá. Алдр Октябрин 40 джи-лин ббн күртл колхозд 80 гер тосхлгджд дуусгдхмн.

Нүүджд ирцхáджд халъмг

брк-булмүдин күүкд - кбвүднь сургъуль сурх шин школмуд тосххмн, селáнá эдл-ахун кбд-лáчирин эрүл-менд харлгъна кбдлмшиг ясулхмн—гидж үр Жуков төр тавб.

Күн бáах гермүд тосхлгънд гаргъгдсн ссудин мбньгиг ол-злгън ик хашньгар кегддждá-хинь депутат А. С. Чепорова зааджд келв. Халъмг брк-бул-мүдиг нүүлгъджд авч ирдá, райодар гаргъларн, онц-онц райодин экономикинь тоод эс авдг йовдл бáанá. Мана Кас-пийск районд болхла загъс анънлгъна болн загъс давсл-лгъна кбдлмшин дамшлтта ул-сиг олар илгáсн сáн болхмн.

Мана танъгчар школмудин, эрүл-менд харлгъна учрежде-ньсин тоогъинь икдүлхмн, рай-один хоорндк болн танъгчин хотл балгснала залгългъинь ясулхмн гидж үр Чепорова

болн нань чигн депутатир кел-цхáв.

Сессий деер бас ним улс күүндвр келгънд орлцжд кел-цхáв: куч-көлсчирин депутат-рин крайин Советин күцáгч комитетин ахлачин дарук В. П. Николаева, КПСС-н танъгчин комитетин сеглáтр депутат Э. А. Сангаев, Приютненск района дбрвдгч совхозин ди-ректор депутат А. Т. Киселев, танъгчин социальн тетгврин отделин заведующ депутат Л. К. Очирова, танъгчин эрүл-менд харлгъна отделин заведующ депутат Э. Н. Лид-жиев, танъгчин күцáгч коми-тетин ахлачин дарук депутат В. Ф. Язев, Каспийск санэпид-станцин ах эмч депутат А. Д. Никитенко, Элст балгсна тос-хлтин хойрдгч управленá на-чальник үр Семибратов, куч-көлсчирин депутатрин Западн района Советин күцáгч коми-тетин ахлач депутат И. И. Еф-ремов.

Сессий деер КПСС-н Халъмг танъгчин комитетин негдгч сеглáтр депутат Н. И. Жезлов үг келв. Тавджд күүндвр кедж-áх төрин тускар гүн цáал-гъвр кегъáд, РСФСР-н Минис-трмүдин Советин тогтавриг күцáлгънлá залгъу гарчах тод-рха төрмүдиг зааджд эн келв.

Түрүн төрáр шиидвр авс-наннь даруд, сессий „1957 джилá танъгчин бюджет бат-лхин тускар“ танъгчин финан-сов отделин заведующ депу-тат Б. С. Адыановин доклад сонъсв.

1957 джилин танъгчин бюд-жетиг оругъарнь 61 сай 240 минъгън 700 арслнь, гаругъ-арнь 61 сай 211 минъгън ар-слнь гидж сессий батлв.

Куч-көлсчирин депутатрин танъгчин Советин күцáгч ко-митетин чледт депутатир Л. В. Неудобнов болн А. М. Джим-бинов батлгдцхав.

Куч-көлсчирин депутатрин Советин хойрдгч сессий иигáд кбдлмшáн тбгсáв.

Хө киргьджәх газрт

Менд йовдж — газртан күртн

Элстәс Әдрх ордг хаалгъар 30 гар километр газрт йовчкхла, шифр ората нег ик кошар дунгәдз зогсджана. Май сарин чилгчәс нааран колхозин гардвр, колхозин цуг күчн чидл, колхозникүд, кәгшн өвгн эмгдәс авн бичкн кбвуд-куукд күртл игәлән хурлад, ниргәд бәәгә.

Энүнд алнь болх юмн уга. Юнғад гихлә, эн кошарт, ахрар товчлад келхлә, бүкл эдл-ахун джилин ашин му-сәәгъинь йилгъх берк чинртә кәдлмш — хө киргьлгън кегдлжәнә.

Элст балгъсна „Победа“ — колхоз, балгъсна наадк колхоз-мудас давсн эдл-ахун джилән гундлтагар тәгсгсн. Ленинә болн Сталинә нертә колхозмудар кәлснә нег бдр 10-15 арслнь болсн болхла, „Победа“ колхозд — долахн арслнь мбнъгн, хошад килограмм буудә өггдсн. Тер учрар чигн „Победа“ колхозин чледүд нег улү зууньрдж, хөбдән сәәнәр киргьдз авч, государствд ик ноос өгх саната...

Кошарин дөрвн өнцг болгънд киргьлгънә электрическ агрегат кәдлджәнә. Агрегат болгънд хурц шүддән дангин ярлзәд бәәдг 12-14 машинкс, ут-туршдан 50 машинкс, кошарин эрсд нег-негнәсн хошад-гурвал метрт өлгәтә бәәнә.

Агрегатин начальник В. Блезниковур өбрдәд оч йовтл, киргьлгънд дөнъ-нөкд болдг улсин негн кошард бәәсн хөбдәс нег хө бәрәд 2-ч номертә киргьәчин өмн унғьгәд тәвчкв. Улдсн хойр хургън мәәлдәд, экән хәәгәд, нар-цар хойр гуулдв. Ганзд тәмк нерәд татх хоорнд тер хөн ацан болдж йовх дулан девлән үлдәкәд босдж ирв. Девл шулугъар „тәәлдз“ авлгън үр Исаев бәәдз.

Исаев — Степновск МТС-н нертә киргьәчинрин негн. Одртән эн 85 хө киргьнә. Игдз хө киргьдг күн Элст эргнд ховр. Атхр хар устә, гал болсн нүдтә, нәрхн хар залу хө киргьлгънә эрдмиг дасна гидгәр дасдж. Машинк бзрәд киргьхләри шуд туугъад йовад йовна, ноос чигн үлдәхш шав чигн гаргъхш.

Эн колхозин хө киргьлгънә пунктд тер киргьәчлә әдл күн уга. Киргьәчнр нургьлдж багъчуд, дундин школин сургъульчир. Эдн цугтан сәәнәр кәдлхәр зүтгджәцхәнә. Болв санагъар болджахш. Санан деер ик гидг оны, эв-аргъ, эрды кергтә болна. Степновск МТС-н гардчнр, колхозин бийнә болв чигн эртәс зөвтә цаган олзлдж, киргьлгънә дамштәд әмтс аштагъар эс сургъсн болх бәәдлтә.

Көк халатта өндр шар куукн, ханцнь шамлата, чирән чн болад улагъад, кәлснә асхрсн, бөбгидж хө киргьджәнә. Шинәс киргьджәх улс заагтан эн бас нег сән киргьәчн. Эн куукнә нернь — Таисия Логвиненко. Давсн өдрт Таисия куукн 40 гар хө киргьдз. Эврәннә уурмүдәс эн ик холд, өмн одак нертә киргьәч Исаевас болхла ик ард йовна. Тим болв чигн, Тася Исаевиг куук саната гидж колхозин эклцин партийн организацин сегләтр үр Казимиров келнә.

Хө киргьдз йовх багъчуд, берәд, куукд заагт өдртән 18-20-25 хө арә гидж киргьдг чигн улс бәәнә. Иимнь нам олар киргьдгүдәс ик. Эднд, социалистическ дөрләнә тускар келдж дуудхас талдан, тодрха дөнъ-гус, хө киргьлгънә эв-аргъ медүлдж, дамштәд өгх кергтә.

Хө киргьлгънә кәдлмш кегддәх эн кошар — ноос гаргьлгъна фабрик болдж медгднә.

Кошарт кәдлджәс күн болгън эврә нишлнь кәдлмштә. Хөбнә ноос киргьәчкхлә, энүг нишлнь куладжәх куукн парскенчрәр хамад, Бадмаевд авч одна. Бадмаевин — авч ирсн ноосиг, кеч келү килограмм киргьсннә бичәд — авч ирсн куукнд тало өгәд тәвчкнә.

Ноосн, учечик Бадмаевар дәврәд, ноосна сән-муугъинь, чинрин йилгьдг куунд ирнә. Эн кәдлмшт Белоусов, Овчарев хойр селәд кәдлнә. Эн сәамл кәдлджәсн Овчарев, — „тернь тиим“, „эинь иим“ гигъәд, ноос йилгъәд, сортлад гаргъад бәйнә. Сорлиснә хөбн ноосн прессд орулгднә. Ноос шахлгъна машинә машинистир Соколовский, Козлов хойр 5-7 манугин эргд 100-120-д килограмм тагдг цагъан-цагъан тукмүд дуургәд гаргъна. Ноосн шахлгънас гарад ирхлә колхозниц Анна Козловская тукин шин цагъан кенчринь уял гартас гаргъна.

Тук тамгьлдг Антонина Онуфриенко — „Халыг автономн таньгъч. Элст балгъсна колхоз „Победа“, савтагъан „тедү“, сав уга, шуд ноосн „тедү килограмм“ гигъәд барга үзгәр барлдж темдгнә.

Хөбнә фермин заводующ Д. П. Соколовский, белн болчксн нооста тук болгъиг чинь нурддж гаргъад, кошар дотр овалад бәәнә.

Хө киргьлгънә пунктас өдр болгън „Халыг таньгъчин Элст балгъсна „Победа“ колхоз — гидг тамгъта тукмүд ноос ачсн машин Дивн станц орна.

Ода деерән государствд 32 тонн ноосн өггддж. 110 тонн торгън ноос авх зурагъан 150 процент, эс гидж зун гектар газрт ниднин джил 243 килограмм ноос авсна ормд эн джил 330 килограмм авхар колхозникүд зүткдлжәнә. **Л. ШОРВИН.**

Новосибирск областин Куйбышев балгъсн деерәс зургъан нишлнь вагон халыгуд эврәннә гарсн-төрсн өргн теегтән күрхәр гарч йовз. Эн әмтс цуг нег саната-ухага: Эрт күрч Халыг таньгъчин мал-гер бәсггъчә, алык нег тосхлгънд, нань чигн кәдлмшт шундз орлцдз, күч-кәлсән өгхәр седж йовихана. Эн йовджәх улс эврәннә насарн болн сурсн сургъуль-эрдмәрн әдл баш: эдн дунд медәтә, кәгшн эмгд-өвгд чигн бәәнә, бәахн залус, гергд чигн йәзнә, Сибиран газрт гарсн бичкн сурачнр болн кәкәр куукд чигн үзгднә.

— Хамаран йовджанат? — гигъәд харгъсн күн сурхлә: Халыг таньгъчур! — гигәд ярлдж инәлддз, байр-бах кедж, нег дуугъар келднә.

Өбрдәд одад, үрвәд күр келхлә: эдн дунд „Коммунизмгерл“ колхозд арвн джилин туршарт үкр мал гардад хәләдз йовсн, 52 наста Карджан Бамба гидг өвгәр күн үзгднә. Лизин Максим — эн колхозин ах тооч бас теднлә йовна. Лиджин Тигон — туурсн тракторист, Сибиран тәрәнә газр икдүлдж, эмн теегиг эвинь олдж хагълснән Советск Правительствәс алдр орденәр ачлгдсн күн. Цааранднь цөбк ишгхлә, Алдр төрснә дәәнд орлсн, ода колхозин тооч, урднь халыг школин кәгшн багш, Каджин Араша бас тер залус дунд, бийән ясад, багърсн өнғтә, йовдннә. Олун Очр.баахн кбвүн, промышлен-

ностин тосхлгъна кәдлмшт чидлән хармлн уга, ухагъан тәвдз, үзмджтә кевәр кәдлсндән зургъа дакдз күндтә грамотар ачлгдла. Ода Халыг таньгъчин хотл балгъсн — Элстиг шинрулдж тосхлгънд оч йовна. Энүнәс талдан, бас балгъсна гермүдин беш тәвдг эрдмтә болн модна сән урчуд Леджинов Михаил, Нюрюпов нань чигн кесг улс.

Тер әмтн дотр, арвн хойр джилин эргд нег ормдан кәдлсн, туурсн хөбч Леджнә Ходжа бас йовна.

Төрсн газран темцджәх халыгудан гаргьдз, сарул хаалгъднә орулдж йовулхар, Куйбышев балгъсна ола-зүсн сургъулин училищсин халыг студент кбвуд-куукд ирцхәв. Тедн дунд йовхн: Эмчин сургъуль сурцах студентк Манджиева Роза, багшин училищин — Цакиров Григорий, Чударева Зинаида — зооветтехникумас, нань чигн улс. Эн халыг багъчуд, сурцах сургъулан эрк сәәнәр чиләдз, Халыг таньгъчурн ирлж, алык-нег кәдлмшт эврәннә чидсн-медсәрн дөнъ болнавдн гидж, гаргъад йовулджах халыг әмтстан угән өгәд, гаран заньгъад, мендлад улдхәв. Шулугъар школан чиләдз, шуд таньгъчурн ирти — гидж кәдлрәд гарчах вагодас шуугсн дун соньсгдв.

Байрта хаалгъдан эдн орад укс гуулгәд гарцхәв. Дәйлсн гармуд гоолдж болшго ола болв.

АБУШАЕВ БОРИС.

Дөчн джил урд

РЕВОЛЮЦИН ЗАЛЬД

Көгшн правдистрин негн болгч, Павел Александрович Арскийн санлас эн дор барлгдджана. Эн келсн йовдлмуд 1917 джилн февраль болн июль сарин эргд болсн.

П. А. Арский — чолучин кбвүн, бийн урды чолуч, кочегар, матрос, рудокоп болдж кәдләд, 1915 джил Полтавд революционн движеньд орад, тингхдән түрүн стихән барлен бәәсн. 1915 джил, хаана цергт эн дуудгәд, лейб-гвардыд Павловск полкин рядовой болдж орулгдсн. 1917 джил энүг салдсмуд, полковой солдатск комитетин ахлачин дарукд сунгъсн.

Павловск полк, терүнә зергләнд бас солдат Павел Арский, Зимнь бәәшн дәәлдз орулдж авхд орлцад, Октябрьск социалистическ революцин динлврн төлә дәәллдәнд орлцсн.

Эн санврн авторин келдјәх стихотворень 1917 джилн июнь сарин 29-д гарсн „Правда“ газетд барлгдсн.

Солдатск баллада

Баячудин Цаг зуурин правительствд дур уга болгън ола-әмтс дунд улм икәр бәәд йовб. Салдсмуд герүрн хәрхәр седәд, эврәннә гарлсн-төрлсән санад, ургъчинь эврәннә гарар хурадж авхар ицдз, күн болгън эврәннә хүв газран тәрхәр седхәв.

Нег дакдз сө, нар деер кевтджәгәд, „Әәдз-Арсәннә нерни төлә“ гидг стихотворень бичвв. Туугән би полкд болдг митингсин негн деер умшдз өгвв. Салдсмудт тер таасгдв.

Цөбк хонсн хөбн, нанур хойр уурмүд ирв.

— Чини солдатск балладчин ягъла? — гидж теднә негн сурв.

— Эн хавтхдм бәәнә, — гидж хәрү өгвв.

— Не, тиим болхла, йовий! — Альдаран?

— Гоодан, „Правд“ орад.

Редакционн кәдлмшин мел гүргүлән бидн орад ирввдн.

Сегләтриг төгәләд кесг улс хутхлад бәәнә — зәрмнь бичгүдтә, зәрмнь заметкстә, зәрмнь сурврумудта. Мини даран бас күрәд ирв. Би эврәннә цаасан үзүлв. Турд гигъад хәләчкәд, сегләтр үудн тал заньгъв:

— Тиигәлән ортн, тенд үзүлхт...

Деернь немдз үг келхәр седлә, зуг тесдз яджасн раб-кормуд, фронтас ирсн салдс-

муд, заводск кбвүд харшлад, тууг келүлсн уга.

Би кабинетүр ордж ирвв. Цаасар дүүрсн, бичән стол гатц нег күн сууна, толгъагъан хаджугшан гилджилгъчкәд юм бичәд бәәнә.

— Танд юн бәәнә? — гидж тосдж, джөбләр эн сурв.

— Стихи... Солдатск баллада, — гидж хәргәр келчкәд, цаасан стол деернь тәвчкв.

— Суухитн сурджанав! — гидж кресл тал заачкад, мини стихиг оньгта кевәр умшв. Дакад стол гатцасн босв.

— Угитн бидн барлнавдн! Тана полкдтн юн болджахиг келлтн?

Би экләд келвв. — Тана полктн ягъдз нерәд-гднә?

— Павловск.

Салдсмуд дәәнд дурго гидж намаг келхләм, хурдар нааран-цааран йовн бәәдз, эн келв: — Дәәг төгсәх кергтә, аргъта болхла, шулугъар төгсгәхмн. Аарм уктлән муурсн бәәнә, эн бийән аллданд аарм дурго... Та фронтд йовлт? — гидж, гаран мини ээм деер тәвчкәд, эн нанас сурв.

— Йовла. Фронтд салдсмудин муудн күрч йовна. Сумн чигн уга, хот-хол чигн уга, — гидж хәрү өгвв.

— Хәрн тер! Туунә тускар тана стихд чигн келгдджәнә. Мини цааснур дакн хәләчкәд келв: — Уга! Дән манд кергтә биш... Бийән даждрдж мухла-

лджах помещикүд болн капиталистрин өмнәс аарм селмән зөрүлдж чадхмн, зөрүлх чигн зөвтә. Павловск полк, бас февральск өдрмүдләрн әдл, мана революционн цергүдин түрүн зергләнд йовх зөвтә.

Мана күслддз бәәх солдатск төрин тускар унн седкларн, ик гидг иньгинәр келсн эн күүнә үгд зүркн минь бульгсн, би гарвв. Бидн, салдсмуд, өдр болгън куундз күслдг төрмүдин тускар тер мел дигтә келв.

Сегләтр намаг үзчкәд: — Не, тана стихтн ягъв? — гидж сурв.

— Тер уурдтн таасгдв, барлхвдн. — гидж келв.

— Владимир Ильич келсн ирв.

Дурновин дачд

Нег дакдз полковой комитет: урды хаана министр бәәсн Дурновин дач тал делегатири илгәтн, тенд фабриксин болн заводсин, бас тер мет Петроградин цергә частьсин представительмүдин совещань болхмн, — гисн үрлгъ авб.

Тер совещаньд олх делегаци гидж манас гурвн кү шиидв: намаг, дакад хойр салдсиг.

Дурновин дачд маниг ирхлә, ик залд кәдлмшчнр, салдсмуд, матросмуд дала бәәцхәдз.

„Дәәллдә уурулхмн!“ „Өдмг болн төвкнүн бәәлгъ өгтн!“ — гисн лозунгстагъар әмтн селәд-селәд босад келәд бәәцхәнә.

болхла, стихиг барлдж болдджана, — гидж сегләтр инәмсклв.

— Ленин! — гидж байрли, алнәтрн би келвв.

— Ленин мел бийнә!

Газа уульнд намаг иньгүдм адгъдз күләджәцхәдз. Релакцид нанла болсн тоотиг би цугтнә адгъдз теднд келдж өгвв.

Салдсмуд кесгтән инәлдцхәв, дакад намаг бурушацхав: — Чи, андн бәәдзч! Мана солдатск бәәдлин тускар икәр келдж цәәлгъдз өгхмн билә.

— Терн, келвр угагъар, тингәд чигн цугтнә сәәнәр меднә, — гидж би келвв.

Цөбк хонсн хөбн, мини стихотворень „Правд“ гарч ирв.

Хургин ахлач, мана делегациас:

— Павловчнр, үг авхар седдјәнт? — гидж сурв.

Үг авх зөвән өгчкәд, бидн кенмдн босдж келчин тускар хоорндан куундввдн. Намаг босдж келгхә гидж мини уурмүд шиидцхәв. Би ахрар келвв, эврәннә мууха политикән келхләрн Керенский, Павловск полкин салдсмуд дотрас түшг авхар седсн, тер уршгар, Керенский Марсово поле деер полкиг хәләсиг би келдж соньсхвв.

П. АРСКИЙ.

(Чнагчнь дарук номерт).

Хөөг зунар ямаран идгт бэрхин болн чинэгъинь ягъдж ясрулхин тускар

Зоотехник
сөлөг

Тодрха сэн гардвр кергтэ

Хө бсгдж-бргджулгънэ болн хөбнэ ноос гаргългъ икдүлгънэ тускар бичгдсн КПСС-н Централн Комитетин болн СССР-н Министрмудин Советин бичг—хөбнэ мах болн ноос икяр гаргъдж, ирх ахр цагин эргцд амн болгъна тоод мах, тос болн ус гаргългъяр Америк күүцд давх агъу ик туудж-лгч тбр хагъллгънд дала адл эв-аргъ секджана.

Эн туст мана Халымг таньгъчин совхозмудар ола бийн олзлгдд уга эв-аргъ элвг баанэ. Эдл-ахун гардвр баях дуту-дундиг бдрхн цагин эргцд уга кехлэ, хө олар бсглгънэ, хөбнэ мах, ноос гаргългъна тбрмүд саянар күүцд узмдг-тэ ашмуд күүцд болхмн.

„Кировск“ болн „Луговой“ совхозмудин сүлджилмүдт кегдсн кдлмшин улгүр авад халай. Ода эн хойр совхоз негдэд „Кировск“ совхоз болв. Эн хойр совхоз эзджасн газрин агъуд 1951 джилас авн 1957 джилин май сар күртл хот болн ус алдснас болн хоома

халаврэс кдлтэ, кесг мингън хон укв. Тер цагин ут-туршарт дунддэд нег хөбнэс 3,6-4,5 килограмм ноосн авгджала. 100 хөбнэс ик гихдэн 76 хургън авгджала. Ганцхн 1956 джилд ода уга „Луговой“ совхозд 5 мингъ гар хон үклэ. Хөбнэ гаругъин 70 процентн апрель-ноябрь сард тусна.

Нидн джилд „Кировск“ болн „Луговой“ совхозмудар хөд үкдж гарутсн учринь шуудж халахла сонджлта болхмн. Уксн 100 хөбнэ 72 толгъань хургъд болн тлгс. Теднэ уксн учринь халахла ним болна: 70 толгъань—оошгин гемэр, 9,1 толгъань—мецкэрэд, 10,7 толгъань—геснэ болн хотин гемэр 10,2 толгъань—талдан олн зүсн учрар уксмн. Талданар келхлэ, „Кировск“ совхоз тингэд 100 гектар газр болгъна тоод 87 толгъа хургъ, 73 килограмм ноос авсн биш, мөнхгэр тоолхла 100 гектар газр болгъна тоод—2450 арслн гегдв. Му, тодрха биш гардврн ашн тинм болна.

Малд хот элвгяр белдхмн

Хө бсглгънэ ямаран чигнэдл-ахун малин хотин батта көрнэ цугтагъинь йилгънэ. Болв „Кировск“ совхозин гардачрин уханд ним, олн меддг тбрин чинринь саянар ода бийн күүрэд уга болх баадлэ. Зуг өвсн, усн болн хаша, дулан баарн татгин учрар хон икяр гарутдг болжана. „Теду-эду“ хө бсгхмн гигъад зура зурчкад, тер зурагъан күүцлгъ тетгх өвсн белдгдхш, малин усна болн идгин туск тбрмүдт сэн оньг тавгдхш. Эн

туст баях эв-аргъ чигн күүц олзлгдхш.

Не тегэд, хон малин ямаран кевэр халадг-хархла олзта-оршта болх гинэт? Эн туст баях хаалгънэ дала. Негдвэр болхла, саянар идүлдж, цагтнэ услджах кергтэ, торгън нооста хөбдэс, нам мана хагсу-ганьгта газрт эвинь олад идүлэд, ус алдулго халадг-хархла, ода бгчэх нооснас болн махнас күс - дундур холван икяр ноос болн мах авч болхмн.

Малин идгин зокал

Хөбнд нег хонгт 8 килограмм шаху өвсн кергтэ болдмн. Хөд бийдэн кергтэ наямн килограмм өвснэс кемрджэн чөдргън-шарлджн идгтэ газрт хярүлхлэ 70 процентинь идмн, кемрджэн олн зүсн өвстэ идгт хярүлхлэ—60 процентинь бдртэн идмн. Мана Халымг таньгъчин газрт, дундин ургъчин джилд, нег гектар чөдргън-шарлджн идгтэ газрт 4-5 центнер, идгин олн-зүсн өвстэ газрт—4-6 центнер мал идх өвсн ургъдмн.

Тингэд, хургъта 800 толгъа хөбнэ отарт 16-20 гектар газрин идг кергтэ, эс гидж арвн хонгт 160-200 гектар кергтэ. Тер агъу газрин идгт арвн

хонгас давулдж хө хярүлдж болш уга, юньгад гихлэ, мал удан идшлэд, ишкчксн тер газрт хөбтнэ өвсн муугъяр ургъдмн. Хон идшлэд гарч одсн газрт лакнас өвс саянар ургъахин эркл 60 хонгин ут-туршарт тер баарнд мал хярү орулдж идүлмн биш.

Тинм кевэр малин идгин газр диглхлэ, хургъта 800 толгъа хөбнэ отарт участок болгънд 1200-1500 гектар газр-та малин идгин гурвн участка баах кергтэ, эс гидж хургъта нег хөбнд 4,5-5,6 гектар идг кергтэ. Энүг күүцхн эркл малин идг дигтэ-даратагъяр олзлгъна карт кех кергтэ.

Хө хярүллгънэ өдрин диг-даран

Хөбг олн зүсэр хярүлдж болхмн. Болв идүллгънэ зүсн болгън чик биш. Сэн хөбчнр хө хярүллгънэ өдрин ним диг-дарата: өрүн 3-4 часас авн 9 час күртл—хө босхдг идгт гаргългън; халун 10 часас авн 11 час күртл—амрадж кевтүл-лгн; асхн 6 часас авн 12 час сө күртл дакад идүл-лгн; 12 час сөбгъас авн өрүн 3 час күртл—сөбгъин амрлгън.

Кемрджэн ним диг-дара бярдж хө эс хярүлхлэ, нам сэн идгтэ газрар хярүлвчн хөбнд ашта тусан үзүлдмн

биш. Мана дамшлтд, кесг самдан отарт негхн кун гарад, хөбдиг дурндн тавд идүлчкэд бийн бндр газр деер гарад суучкад, халадг йовдл баанэ. Хөбг ингдг хярүлхлэ, чидлтэ-чимгтэн өмнн гарад, чидл тату турнха-зуднха хөбдэн дахулад йовна. Хон мал, эсн, чидл татган мелго, айстан дахад йова-йовдг, цадтлан өвс идл уга, аш-суулдн үкдмн. Уг эдл-ахун гардачнр, хө халадг улс мелх кергтэ.

Эн учрар отар хөбнд эрк биш хойр күү гаргъдгх кер-

гтэ. Эднэ негнэ иддг йовх хөбднн өмнн гарад, сэн идгтэ газрур залад, эсгдг йовх зөвтэ, негнэ—арднэ йовад, үлддг йовх хөбднн туугъад, хөбдлэ негдүлдж, цуг отариг утдан 40-50 метрт, бргидэн 300-400 метрт делүлдж идүл-дмн. Зуг ингдг хярүлхлэ, керг угагъяр идг ишкдг урэл уга, хөд цалад ясрдмн.

Хө гарутулшго аргъ хөбч болгънд баанэ

Хөбнэ ноосиг цеврэр бэрхин боли хөбг цагъан өвснэ зөб-гин гемас харсхин эркл, цагъан өвстэ газрин идгиг мелдг, зөбгдэд уга цагтнэ орулдж идүлдж кергтэ. Хаврин эклчэр, намрар болн зуна цагт, хур икяр орсна хөбн, гацуи газрин идгт хөд хярүл-дж болш уга, юньгад гихлэ, чингтэ газрин өвсн уньгагъан сөнхгэд, түүг дахдг йовсн шаврта хамдан идгдмн, тер учрар хөбнд геснэ гем ирэд, муурад, үкдг саам олн баанэ.

Хөбг ясад, таргълулхар сед-хлэ, нег хөбнд бдр болгън 20-д грамм давс телү чигэ цердлэ негдүлэд эрк биш бг-чэх кергтэ. Давсиг моголцгар долалгъад, цердинь омшлад бгч болхмн. Хон малд эн дегд таалта, эм адл чинртэ болдмн. Цуг эн хамгиг мартл уга, даньгинд ухалдж-гоолдж, отарин кдлмш бурдлахлэ, хөбг саянар ясрулад, гаругъинь кевтнэ уурулдж болхмн.

Усна тускар

Хөбнэ цогц-махмудин 37-50 процентн усн болдмн. Тегэд хон мал усн уга баадж чади уга. Ус алдхларн, хот алдс-нас түргяр үкдмн. Тинм учрар, хөбнд усн дегд ик чинртэ бол-дг. Усн элвг, сэн болхла, хон амрад, ясрад баадмн.

Нидн джил „Луговой“ совхозд худгуд татг болад, дакад хө услгънд кергтэ зер-зев, ус зөбх бөчк, тергн татгн ашд—хон болгънд сууткдан ара гидж гурвагъад литр ус бгчав. Багъ гихдэн сууткдан 12 литр ус уухин ормд 3-хн литр ус амссн хон зуна халуид ягъна гинэт?

Халун бдр шоогъад зогсджах хөд нег минутд 180 шаху ам-схцхана, зуркн 110 күрч цок-на, цогц махмудн болхла—41 градус күрч хална, талданар келхлэ, ханьгъадж эс усл-хла, хон цаньгъад үкдг од-мар хална. Тегэд зуни халун бдрмүдт хө хярүллгън дегд ик даалгъврта.

Тер учрар хамгин түрүн бо-

Хө услгъ бүрдэлгънэ тбрмүд

Ода „Кировск“ совхозта не-гдсн „Луговой“ совхозд хөб-нэ отармудар татг кдлгн, ус зөбдг тергн, бөчк, оньгъд, худгн киитн ус нарнд бул-лдг орм татг болдг билэ. Эн хамг дуту-дундас кдлтэ тер совхоз кесг зун хөбгъарн гар-рутсмн. Иим йовдлмуд сов-хозмудар баах зөв уга. Хөбнэ отар болгънд—нег кецтэ ва-гончиктэ, ус зөблгънэ 4 тер-гтэ, зөбгдэд йовдг хойр онь-гъцта, зуугъад суулгъ усн ордг 4 бөчкта, дакад татдг 4-5 пар царта болдгар кех кергтэ.

Зарм эдл-ахусар цар болн мбрн кдлган мартад, хөбдэн нурглдж машигъяр услгън унтэ болдж тусна. Улгүрин тлэ тер „Луговой“ совхозин 10 мингън хургъта 25 мингъ-гън хө услгъ авад халай. Тер хөбдт сууткдан 280 тонн, эс гидж нег сезонд, май сарас авн октябрь сар күртл 420

лдж, хон сүүдрлх сег эрк-биш кех кергтэ, эс тингхлэ киитн ус усн хөд царцад, оошгин гем ирдмн. Зуна цагт хө усл-гъна иим зокал гаргъдг бол-хмн: негдвэр—бдртэн 3-4 дэ-кдг хө услх, хойрдвар—бдр-тэн багъ гихдэн хон болгънд 12 литр ус уудг болдгар, ла-кад болхла—усна температу-рн 15—20 градус булан болх зөвтэ.

мингън тоннокилометр газрт ус зөбх кергтэ. Дөрвн тонн бензин ордг цистернар зөбсн усна нег тоннокилометрин унн 36-40 деншг болдж тус-сна, эс гидж сезона эргцд нег хон 4 арслн 43 денш-гэ ус ууджана, цар эс гидж мбрн кдлгар зөбдг услхла—тер гару нег арслн 64 денш-г болна.

Усн уга, эс гидж худгас хол газрин идгт хойр отар болгънд 20-25 кубометр усн ордг бассейн кедж болхмн. Тинм бассейниг кирпичэр кехлэ унтэ гихлэ, силосн траншейшн нүк малтад, ам-нин цементлэд кедж болхмн, ним ус кедг нүкн унтэ биш, ут-туршдан 700 арслнгас да-вхш. Уста нуурмуд баадг со-вхозмудар тер нуурмудин кө-вэгъяр гүүндэн 2-3 метр худг малтад, сэн ус гаргъдг эд-лдж болхмн.

Хө ягъдг услхин тускар

Хон сэн усн угагъяр, мел сэн идгяр саярдг-ясрдмн биш, тегэд саянар цагтнэ ханьгъадж услгън—хөбчнрин бдрин эрки керг болдг. Түрүн услвриг өрүн гурвн часла, хойрдал—8-10 час бдрэр, идгэс ирэд удлг цагт, гурвдал—асхн ид-гт гаргън гихлэрн—5-6 час-ла, дөрвдэд—иддг йовх газр-тнэ услдгар кех кергтэ.

Хө услхларн, 30-40-70-р тас-лад услх кергтэ, эс гидж хөд дарцллад, чидл багъан муура-гъад, ус уулгъдмн биш. Усл-чксн хөбдэн салу бярэд, гем-тснн, өтснн халадг ирлц-

нэгъу дөнъ-тусан күргх ке-ргтэ.

Советск олн амтн, амн бол-гъна тоод мах, ус, тос гаргъл-гъяр бдрхн цагин эргцд Аме-рикиг күүцдг авхар агъу ик ноолда делгүлдж йовна. Тор-гън нооста хө бсгдг мана Халымг таньгъчд 1960 джилд хөбнэ тоогъан гурвн миллионд күргдг бсгх берк чинртэ тбр тавгдсн баанэ. Советск Халымг таньгъч, партин боли прави-тельстввин гардврт гурвн жи-лин эргцд торгън ноос гаргъл-гъна, үкря болн хөбнэ мах гаргългънайоста фабрикт ху-врх цуг аргъта.

Эн ним ик эрки чинртэ тбр-мүд хагъллгънд хөбчнрин бригадсн, цуг малчрин ниль-чнч дегд ик. Хөбчнр, малчнр мал бсглгънэ фронтин түрүн нүурт йовчхана. Хө бсгдг эдл-аху болгъна зоотехникүд, малин эмчнр, агрономс, цуг гардачнр, бдр балгън эдннг сургъдг, эднд мах, ноос гаргългъна государственн чинринь мелдү-лдж, хөбдэн бұрн-бүтндн хадгъллгън—мана эрки тбрмүд болджана.

Хон малан саянар идүлэд ясад-таргълулгън, ноосинь, махинь саярулгън—Алдр Ок-тябрин 40 бднд мана сэн белг болхмн.

Е. Ф. СТАСЕНКО.

Малдан үвтин хот-хөл күрмэр белдг авхар. Целинн района, Троицкий совхозин коллектив ик гидгяр гүдждг кдлджана. ЗУРГТ: Совхозин кдлмшчир (зүн бийасн) И.И. Новокацкий, М. И. Тутов болн Е. А. Васильченко бэс овалгънд кдлджачхана. Рая Астахован фото.

Района газетсин халхсар

Күцәнъгъүстә кергәр уктлгън

Парти болн правительствин бичгт күцәнъгъүстә кергәр хәрү бгчәх олн хббчнр, малчнр, селәнә эдл-ахун кдлчнр бәәцхәнә.

Сарпинск района „Стеной“ — совхозд А.В. Даваевин болн Б. И. Хаглышевн гардджах хббчнр, дуудврт сән кергәр хәрү бгчәцхәнә.

Ур Даваевин гардджах бригадин коллектив ирг хббнә толгъа болгънас 3 килограмм ноос киргдъж авх болцхала. Ода хә-әчлгдсн 1600 хббнәс 5200 ки-

лограмм ноос авв, эс гидж ирг болгънас 3,2 килограмм болдж гарна.

Тер мет динлвр Хаглышевн гардджах бригад бәрв. Эн бригадт кирггдсн 1600 хббнәс 5100 килограмм ноос авцхав. Эн бригаде авсн даалгъвран давулдж күцәв.

Хббчнрин бригаде хббдән бұрн-бұтн хадгълхин тбләд цуг эв-аргъан, чидлән әрвл уга кдлджәцхәнә.

(Сарпинск района „Коммунист“ — газетәс).

Малд үвлин хот белдлгън

КПСС-н ЦК-н болн СССР Министрмудин Советин кесн дуудврит Черноземельск района Комсомольск МЖС-н механизатормуд бргмджтәгъәр тосцхав.

Эн дуудврт хәрү бгч, күч-кблснә үзмдъж үзүлджәнә. Эдн 19.135 гектар эмнг газрт тәрсн бвс хадв. Тедн дунд күч-кблснә ббдән улгүр-үзмдъж болм кдлмшиг Петр Ледовскин бригад күцв. Дигтә-даратагъәр күч-кблсән бурдәдж, эдлджәх машиндән седклән тәвдъж, сәәнәр хәләдъж-харсн тбләдән ахр цаггин болзгт эн бригад 3000 гар

гектар газрт май сарин кбк бвс хадв. Кдлмшин сән улгүр үзүлдж трактористнр Шевяков, Тимошенко — эдн оньдинд бвснә хадлгънд зурагъан давулдж күцәнә. Эн джил трактористнрин курс тбгсгсн баахн трактористк Стерхова му бишәр кдлнә.

Малин хот-хол белдлгънд ббдән үзмдъж үзүлджәх Ледовскин бригад МЖС-н Күндтә доскд орулгдв, бас улан вымпел авб.

(Черноземельск района „Вперед к коммунизму“ — газетәс).

36 минъгън хөотә болхмн

Хб бсглгъиг болн ноосна гарциг цааранднь бргдъжүлхин тускар КПСС-н ЦК болн СССР Министрмудин Советин бичгиг ик бргмджтә кевәр „Победа“ гидк колхозин чледуд тосцхав. Колхозин эклцин партийн организац болсн партийн хуртт тууджргсн эрки чиртә тбр күүндврт тәвгдв.

Колхозникүл партин болн правительствин тәвсн тбриг таасцхадъж хб бсглгъиг болн ноосна гарциг цааранднь бргдъжүлхин тускар шишлнъ даалгъвр авцхав.

Одгә цагт колхозд 26 минъгън толгъа хбн бәәнә. Артелин күч-кблснр 1960 джилд хббнә толгъа 36 минъгънд күр-

гдъж бсгх болн торгън нооста хббнәс киргдъж авх ноосиг 216 тонн күргдъж ббдлүлх болцхав. Хббнә тохминь ббдлүлхин тблә эн джилд 3 меринос тохмта отар бурдәгдхмн, тер тбләд сән тохмта арвн хуц хулдъж авб. Увләр хбд хургъллгънд 10 кошар болн 7 теплякүд тосхгдв.

Хббчнрин бригадсин коллективс уунәс күцәнъгъүстәгъәр кдлцхәдъж цуг ббдүн болн багъ наста хббнә толгъасинь бурн-бұтн хадгълдж, хббдән үвлин эрт хургъллгънд белдъж, эрт үвләр хб хургъллгъиг сәәнәр кех даалгъвр авцхав.

(Яшалтиск райсна „Ленинск призыв“ — газетәс)

Хальмг багшнр белдлгънә курс

Элст балгъснд, багшнрин медрл ббдлүллгънә институтд хальмг багшнр белдлгънә курс кблмшән эклв. 1957-58 сургъулин джилд эн хальмг багшнр эклцин хальмг класмудар кдлцхәхмн.

Эн курст 125 күн сурхмн; дбрви баг болхмн, түрүнък хойр багнь сургъулан июнь сарин тавила эклв. Дарук хойр багнь июль сарин 10-с авн эклдж сурхмн.

Курс хойр сард кдлх зура-та; орс келн, гарин кдлмш, зәрм-зәрм предметмударягъдъж сургъхин эв-аргъин тускар зааснас талдан, эн курсин сургългъна планд хальмг келнд ик орм үлдәгдсн бәәнә.

Багшнрин курст ик медрлтә багшнр кдлхмн, тедн дунд Бадмаев Бата, багшнрин медрл ббдлүллгънә институтин

багшнр: Павлов Дордж, Кичиков Анатолий, Болдырев Борис, обком партъд кдлдж Санджиев Босхмдъж; Элстин дундин школин сән багшнр Склярова А. Г., Голубева Л. С. болн нань чигн багшнр.

Курст ирсн хальмг багшнр сургъулан тбгсгәд, школмудар йовцхәхларн, ямаран күчтә, чинртә кдлмш тедниг күләдъжәхинь меддъж тоолад, шумгъа кевәр сургъулан дасцхаджана.

Эн багшнр дунд, олн джилд бмннә багшлдж йовсн багшнр: Алексеева Н. С., Бадмаева К. Б., Хейчиев Б. — эдн бәәнә. Эн багшнр эврәннә багшинн кблмшин олн джилә дамшлатасн хувацдъж наадкстан бгч чадхмн.

Е. ШУРГУЧИНОВА.

Дурна булг

(Поэмәс)

Манцын келд ббрдхлә, Манъхагъад Хамр дунгъав, Теегләгъән ирдә мендлхлә, Тәнәд бмнәсм инәв!

„Биичнь эндр бас Байрин хувцар кеернәв. Хойр халхан ас, Халуи седкләрн умснәв“.

Иигәд гарсн газрм Ирхләм нанд келәв. Дурлсн уунд, дурм Дала болдж деләв.

Эддлгъгъән харгъсн болдж, Эврә теегән теврләв. Эн тууджан келдъж, Энъкр уурмүдтән ирләв.

... Джилке цәәгъәд тенъгет, Джирлгъәнд Джирс-джирс гив. Джиргъл энъкр инъгет Дживр, Джола, гартнь бгв.

Тббнрдъж баг модн үзгднә, Туунд зузан ургъц сагларна... Суудрнъ уунд әвр айта, Суугъад күүндхән әмти дурта.

Хаврин агъар чееджд күнъкннә, Хамтхсс шивр-шивр шимнлнә.

Кесг улс дунд үзгднә, Күндтә эцк зәмлдъж сууна. Эн дууч. — туулъж келәч, Эки багъчудтә үлүр сургъач.

Сб орсн зүүдн биш, Седклднь сансн ухан биш, Ондр уулин гол Талас Овгнә зүркинь умснә, холас.

Тер гол уулсар шахата, Тнигвчи, бухлж гүүхдән дурта.

... Узгднү бмти хотн, тег? Урглдждән ургъсн модна баг?

Тенд овгн Кедү газр малтла, Талас голиг Кедү дакдъж гаттла.

Тнигдъж Бака олн джилд йовв, Тбвкидъж отг-нутган джиргълт бәәв.

Бакан гарт домбр ода күнъкннә, Бухсн голин урехл ууләр ббмнә.

... Ондр Алта деер сәәхн Орун цолвнъ ганцар мандл-на.

Дарунь гарсн нарн, Делкә серүләд мендлнә. Тнигдъж әмтнә зүркс дулат-хна,

Тбвкнун джиргълднь герл бөлнә.

Узг, хаалгъинь сәәхн үзүл-нә

Ур, нбкднь нарн болна, Болв, уунәс үлүгъәр дула-лхдгнъ,

Болд зүрктә Партин дурн. Туунә тускар дуугъан дуу-лдгнъ,

Тбрскм, мана энъкр орн.

Тер дуриднь цуг әмти, Тбрскидән ягъдъж джиргъ-хән узв.

Дуриднь бидн дуран белдн, Дахдъж маниг кишг уурлв. Алти белсн дурни урсхул Амгъулнъ гол Москвагъур зүткнә,

Дегд бргн, даки гүн Дуринг уудәсн — булгнъ уунә.

Узлжәнт, бмнән болгъагъад хәләтн,

Уумдъж хурдәр дольган до-льгална,

Тедн деер шатдъж герлтсн, Тодрха сәәхн шам үзгднә,

Тер дурн болн менд Түмн улсин зүркинәс гарсн, Мана энъкр гол балгъснд, Москва дунд сәәхн унтсн, Байрта джиргъл олн әмтид Батар атхулдъж гартнь бгсн, Алти аагъд кедъж дүүргәд Алдр кишг күмнд бәрулсн, Мана күндтә багш Ленинүр Мел урсал ирдә бәәнә, Орчлнъ үзлж эн дур, Омг авч бмәрән йовна...

Овгнә дун тег дүүрәнә, Обдән гарч агъар кеднә.

— Ююла дунгъуцүлхв Ленинә ачиг? — гидж, Ююла чигн биш,

Овгн бийнъ мбит седклдән санна.

Овгнә санан Манд чик болна.

Овгнә дуугъинь чиннәд кбвүнъ суув,

Онъгрсн цагт хортнла ноолдсан санв.

Тер цагт даалгъвр бгәд, Туслнъ хортнур эдниг тәвлә,

„Кел“ әмдәр авч ирдә, Күргдъж штабд бгтхә, — гилә.

... Нег кецәс негнүрнъ гар-хла,

Ниткрлдсн дәәсд ббрнъ үзг-длә.

Бәрхәр, харнъгъуд укл гет-хла,

Болд метәр зүркднь хатур-ла.

Нег цааран ишкәд оркхлә, Ноха кевтә тедн шууглә. Обрнъ күрәд дәәснүр ирхлә, Омнәснъ босдъж харул хәә-крлә.

Буугъин дун арднь хоцрв, Буслсн сумнь газрт кбрв. Хортна гал цергчнриг алдв. Хәәсн „келнь“ эдид олдв.

... Кел авх даалгъвр күцв, Күргдъж бгхәр эди гарв. Хортна шууган арднь хоцрв, Хәәкрсн дунъ сонъсгдхән уурв.

Хаалгъ кецәс кецүр йовв, Хортлин сумн холд улдв. Омннъ эврә полк, — уурму-днь,

Онъгәлдәд хәләлдсн ахр-дуунрмуднь.

... Тиигхд асхрсн дусал цу-сиг

„Тбрскидән бглә“, — гидж келлә.

„Дәәчин ач“, — гидж ууг Дуундан орулдж әмти дуу-лла.

Тер дуссн дусалар цуглард Тенъгсин уснла әдләр гүү-лә.

Алтрсн дурна уулдвр болад, Амулнъ джиргълн булг бс-лә.

Цергчнрәс цәльгрсн дурна дусалнь Ца-цаагъасн гарч урсла.

Терүг дәәнд оч бгхләрн Тбрскән харсхар тедн асхә.

Асхрсн дусал, дусал цусиг Амлдъж тослдж болш уга.

Уханд тертн сай болна, Утхинь авад санхла: дала!

... Улгүрнъ, дольган деер алти кевтә гилвкәд

Узгднә нег очн. Тер мана Эрднин

Уумдъж цоксн зүркинә йәг сснъсад —

Уүрмүднъ, отг-нутгнъ үлгүр, тууджд орулна.

Эрднъ, хальмг теегин захд Энъкр тбрскән ирлж харс-ла,

Номгън Тенъгин бел деер Нерән дуудулдж хортнла ноолдла.

Мартш уга уулдвр үзүлдж Меткәлдсн танксиг эн хбрв,

Асхрсн цусидан ббмн бәәдъж Аралдн, нүдләд, хагъад хо-рав...

... Тбгәлнъ мана чидл нег урсхулд ниилнә,

Тбрскидән дурлсн дурн күн болгънд бульглна.

Дурна дусал олдан дала болдж налала.

Дольгана ардас дольган нег-негән кббл.

Дуссн дусал болгъиг авад хәләхлә Дәәчнрин хув джиргъл туунд ил үзгдлә.

Кен әмтнә тблә улан цусан асхад, Кишгиг газр деер делгрүлхәр бмәрән йовла? Кен әмтнә хамдан ни-негәр джиргълд, Күчлдж мөнъкинд тедн манла зергдъж йовла? Тедн наснъ туршд мей манла бәәх! Тбрскн эедъж эдниг зүркидән шахдъж энъ-крлх!

Хальмг танъ-гъчин багъ-чудин негдгч фестивалъд ор-лцсн Элст бал-гъсна багъчуд фестивалъ сек-гдлгънд.
Р. Астахован фото.

